

Jedan arhivski dokument iz XV stoljeća o glazbenom obrazovanju u Dubrovniku

Glazbena škola u smislu samostalne odgojno-obrazovne ustanove razmjerno je kasna pojava u povijesti školstva zapadno evropske kulture. Prva ustanova te vrste otvorena je u Napulju godine 1537. kao »Conservatorio Santa Maria di Loreto« (Konservatorij sv. Marije Loretske). U istom razdoblju u Napulju osnovana su i još druga tri konzervatorija (1576. — C. di S. Onofrio a Capua; 1583. — C. di Santa Maria della Pietá dei Turchini i 1589. — C. dei Poveri di Gesù Christo). Ovo su zapravo bili zavodi koji su odgajali siromašnu glazbeno nadarenu djecu za crkvene pjevače ili dvorske instrumentaliste. U Veneciji su osnivani slični zavodi za djevojčice.

Prva javna školska ustanova za školovanje darovite muzikalne djece bez obzira na stalež je »Conservatoire National de Musique« osnovan u Parizu godine 1784. sa zadaćom da školuje operne pjevače. Konservatorij se je desetak godina kasnije razvio u uzornu školsku ustanovu za glazbenu umjetnost. Pojavom samostalne glazbeno-školske ustanove glazbena umjetnost je zapravo stala na vlastite noge, otvorivši sebi put za nagli i neslućeni razvoj.

Ali i prije pojave samostalne glazbene školske ustanove brojne institucije, posebno crkvene, brinule su se oko glazbenog odgoja i obrazovanja mladih glazbenika. Velike katedralne crkve po uzoru na Rim, gdje je Papa Grgur Veliki godine 600. osnovao pjevačku školu (Schola cantorum), uzdržavale su i odgajale pjevačke zborove dječaka. I velike dvorske crkve uzdržavale su pjevačke kapele. Najpoznatija od njih je zbor Bečkih dječaka osnovan godine 1498. i Cappella Rorantistarum koju je utemeljio poljski kralj Sigismund godine 1543. sa zadaćom da u dvorskoj crkvi u Krakovu izvodi pri bogoslužju zborne skladbe.

Glazbenu naobrazbu pružale su i srednjovjekovne katedralne i samostanske škole. Cilj glazbenog obrazovanja ovih škola bio je osposobiti svećenike i redovnike praktičnom izvođenju crkvenih napjeva. Na srednjovjekovnim sveučilištima predavala se je također i glazba. Mjesto joj je bilo u tzv. »quadriviumu« tj. uz aritmetiku, geometriju i astronomiju. No ova obuka glazbe imala je više karakter znanosti nego umjetnosti.

U srednjem vijeku uz crkvenu mnogo se je gajila i svjetovna vokalna i instrumentalna glazba. Postojalo je više vrsta svjetovnih glazbenika. U povijesti glazbene umjetnosti poznati su pod imenima **trubaduri**, **truveri**, **žongleri**, **majsterzengeri**, **menezengeri** itd. Osim ovih glazbenika na kraljevskim dvorima djelovali su glazbenici instrumentalisti. Dvorski glazbenici bili su za razliku od os-

talih srednjovjekovnih svjetovnih glazbenika u najboljem životnom položaju. Njih je izdržavao kraljevski ili velikaški dvor kao svoje službenike i redovito bili su dobro plaćeni i zadovoljni svojim položajem.

O naobrazbi i školovanju crkvenih glazbenika sačuvalo se je razmjerno mnogo arhivskih podataka što je omogućilo muzikolozima da taj vid srednjovjekovne glazbene djelatnosti gotovo potpuno istraže. Međutim, nije takav slučaj kad se radi u glazbenicima svjetovne glazbe. O bogatoj djelatnosti srednjovjekovnih svjetovnih glazbenika sačuvalo se je premalo podataka da bi se mogao detaljno osvijetliti i taj dio glazbene povijesti. Posebno se to odnosi na način sticanja glazbenog odgoja i obrazovanja. Stoga je razumljivo da je za muzikologe i najmanji arhivski podatak ove vrste zanimljiv i dragocjen. U proučavanju nacionalne glazbene kulture njegova znanstvena vrijednost je veća ako se uz to radi o našim ljudima.

Jedan takav arhivski dokument nedavno sam otkrio u Dubrovačkom državnom arhivu u knjizi *DIVERSA CANCELARIAE*, sv. 34, fol. 136' — 137. Pisan je latinskim jezikom. Nosi nadnevak *Die Quinta Julii 1402*. Evo njegova izvornog teksta:

Glubissa Dobroyevich de Zunchetto facit manifestum quod ipse locat se et opera sua Tomasio de Candia tubize salariato comunis Ragusii presentis et dictum Gliubissam conducendum ad standum sechum usque ad decem annos proxime futuros promitens bene et fideliter sibi servire et obedire et facere omnia que dictus Tomas sibi comiserit sibi posibilia et non aufugere ab eo durante dicto termino nec furtum comitere nec volentibus comitere consentire, sed salvare et custodire res dicti Thomasii sicut suas proprias. Et hoc quia Dominus Thomas tenetur sibi dare victum, vestimenta et calceamenta condecenter. Et ipsum docere artem sonandi cum tuba si dictus Glubissa voluerit adissere.

Dubrovački knez je od davnine imao pravo na dvorske glazbenike. Najstariji arhivski dokument koji Knezu daje pravo izdržavanje glazbenika o trošku državne blagajne vodi nas u godinu 1327. kada je 15. veljače ovlašten Knez dubrovački da može iz državne blagajne izdržavati dva trubača. 27. travnja 1331. ova odluka je proširena na »tri dobra trubača sa ostalim instrumentalima«. Dubrovački povjesničar Filip de Diversis de Quartigianis godine 1440. izdao je povijest Dubrovnika pod naslovom »Situs aedificiorum, policiae et laudabilis consuetudinum incltyae civitatis Ragusinae ad ipsum Senatum descriptio«. U njoj opisuje da Dubrovačka vlada izdržava dva dvorska

»dobra trubača« i dva »dobra tibicina«. Kasnije se je broj dvorskih glazbenika u Dubrovniku povećao tako da pred pad Dubrovačke Republike u Dubrovniku djeluje simfonijski orkestar.¹ U arhivskim dokumentima od početka četrnajestog stoljeća pa nadalje sačuvali su se brojni podaci o dubrovačkim glazbenicima sviračima.

Iz tih dokumenata mogu se doznati brojni podaci o podrijetlu, životu, djelatnosti i dužnostima glazbenika svirača u Dubrovniku. Izneseni arhivski dokumenat pokazuje nam i još jednu do sada manje poznatu pojedinost. To jest način školovanja mladih dubrovačkih glazbenika svirača. Iz detaljne analize dokumenta i usporedbom sa sličnim dokumentima u državnom arhivu proizlazi da se radi o Ugovoru sličnim ugovorima između zanatlija i naučnika. Ovakove, naime, ugovore pravi su zlatari, drvodjelci i druge zanatlije sa mladim naučnicima. Naučnik je od svog učitelja dobivao hranu i odjeću, i pouku u umijeću, a obavezivao se je vjerno služiti svog gospodara i čuvati njegovu imovinu. Način školovanja mladih instrumentalista glazbenika u Dubrovniku pokazuje dakle sličan odnos. Pa je prema tomu ova vrst glazbene obuke bila slična obrtničkom tipu podavanja glazbenog obrazovanja, što je svakako zanimljiva pojava u glazbenom srednjovjekovnom školovanju.

Preostaje nešto reći o imenima navedenim u ugovoru. Ugovor je sastavljen između Ljubiše Dobrojevića iz Šumeta i Tome trubača iz Krete u času sklapanja ugovora službenika Dubrovačke Republike. Toma je dakle porijetlom Grk. Dubrovčani su redovito dobavljali glazbenike iz Italije. Ali uz Talijane u Dubrovniku je bilo više svirača njemačkog ili grčkog porijetla kako je to dokazao Ignacij Voje u svojoj raspravi »Ljubljčanin Franciscus de Pavonibus organist v Dubrovniku leta 1463.«² Vojinom tvrdnji pridružuje se kao novi dokaz i ovaj arhivski dokumenat. Tomo iz Krete vršio je dužnost trubača. Trubač je u Dubrovniku svoju dužnost ispunjavao s više obaveza. Ponajprije obavljao je dio stražarske službe (davao znakove za smjenu straža ili znak uzbune) pratio kneza u javnim svečanim povorkama, sudjelovao u crkvenim obredima, svirao na državnim svečanostima i priredbama. Trubači su redovito uz trubu svirali i druge instrumente. Osim sudjelovanja u službenim nastupima su svirali i na svadbama građana i obiteljskim svečanostima. To

im je omogućilo privatno bavljenje svojim umijećem i donosilo znatne honorare.³ Po svemu sudeći trubač Toma bio je dobro materijalno situiran. Ljubiši Dobrojeviću on je u stanju dati stan, odjeću, obuću i hranu. Dakle potpunu životnu opskrbu s čime se ne može uspoređivati ni najveći iznos studentske stipendije u sadašnjem času u nas.

Ljubiša nosi hrvatsko ime i prezime. Da je bio Hrvat ukazuje i mjesto njegova podrijetla. To je Šumet, selo iza Srđa i neposrednoj blizini Dubrovnika, udaljeno tek 1800 metara zračne linije od Starog grada. Koliko je godina Ljubiša bio star, dokumenat ne spominje. Treba pretpostaviti da je bio star od 10—12 godina jer je u toj životnoj dobi čovjek najranije sposoban obavljati poslove predviđene ugovorom. Pošto je ugovor vezan za 10 godina, čini se najrazumnije baš prihvatiti pretpostavku o takvoj starosnoj dobi Ljubiše, jer mu takva dob po isteku ugovora daje mogućnost da u dvadesetj ili dvadeset drugoj godini života izuči umijeće sviranja u trubu, a po tom da dobije zaposlenje u službi Dubrovačke Republike.

Da li je Ljubiša Dobrojević izdržao deset godina u službi i obuci Tome iz Krete, do sada nije istraženo. Ali bi bilo najvjerojatnije da se i njegovo ime opet susretne u arhivskim dokumentima bivše Dubrovačke Republike u svojstvu svirača. Međutim, nije ni to bitno. Čini se da navedeni ugovor nije jedinstvena pojava u Dubrovniku već životna praksa. Kroz četrnaesto i petnaesto stoljeće i nadalje u dubrovačkim arhivskim dokumentima susreću se brojna imena glazbenika (redovito pisana i bez prezimena). Redovito se je smatralo da su svi talijanskog ili nekog inozemnog podrijetla. Navedeni dokumenat daje nam pravo da sve te glazbenike, ukoliko nema izričitog dokaza o njihovom inozemnom podrijetlu smatramo svojim jer su i tu u Dubrovniku već u srednjem vijeku imali mogućnosti dobiti potpunu glazbenu naobrazbu kako to lijepo pokazuje navedeni arhivski dokumenat.

1. Usporedi: Miho Demović: Razvoj glazbene kulture u Dubrovniku od XI — XVIII stoljeća (diplomska radnja) na Filozofskoj fakulteti u Ljubljani, oddelek za muzikologiju) str. 9—10.

2. Navedeno djelo, Muzikološki zbornik III (1967) str. 16—21. Ljubljana 1963.

3. Jorjo Tadić: Pisma i upustva dubrovačke Republike I, XXXIII, Beograd 1935, CONS. ROG. 29, fol 110 v.

ZUSAMMENFASUNG

Der Verfasser berichtet hier über eine Archivurkunde von Jahre 1402, die die musikalische Ausbildung der Jugendlichen in der alten Ragusa'schen Republik behandelt. Er stellt fest, dass es unter zahlreichen Musikern in Dubrovnik auch Kroaten gab, die ihre musikalische Ausbildung in ihrer Geburtsstadt erreichen konnten.

SUMMARY

The author publishes an archival document about the musical education of young musicians at Dubrovnik in 1402, and concludes that among numerous names of musicians registered in the archives of the old Republic of Dubrovnik there were also Croats who got their musical education in their native town as early as XIV and XV century.